

REGIONAL PROBLEMS OF AGRICULTURAL DEVELOPMENT AND ECONOMIC POLICY MEASURES FOR THEIR RESOLUTION

Copyright © 2025 the Author/s
Peer review method: Double-Blind
Accepted: November 11, 2025
Published: December 01, 2025
Original scientific article
DOI suffix: 10.36962/NEC20042025-103

Ani Otarashvili

PhD Student at
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9212-409X>
Email: ani.otarashvili@tsu.ge

ABSTRACT

Research Objective: The objective of this study is to identify the key regional challenges affecting agricultural development and to analyze economic policy measures aimed at overcoming these constraints. The research focuses on structural, institutional, and financial barriers that limit productivity, competitiveness, and sustainable growth in the agricultural sector across different regions.

Methodological Approach: The study employs a qualitative and quantitative research approach, combining comparative regional analysis, review of policy documents, and analysis of statistical data related to agricultural production, investment, and rural development. General scientific methods such as analysis, synthesis, and induction are applied to assess the effectiveness of existing economic policies.

Main Results and Implications: The findings indicate that uneven regional development, limited access to finance, inadequate infrastructure, and low adoption of modern technologies remain the primary obstacles to agricultural growth. The study demonstrates that targeted economic policies, including regional investment incentives, support for small and medium-sized farms, and improved access to innovation and markets, can significantly enhance agricultural performance and reduce regional disparities. The results may be useful for policymakers, researchers, and stakeholders involved in agricultural and regional development planning.

Key Words: Agricultural development, regional disparities, economic policy, rural development, investment incentives

REFERENCES

- Gvelesiani, R. (2012). Economic Policy of Agricultural Sector Development. Proceedings of the I International Scientific-Practical Conference "Priorities of Sustainable Agricultural Development".
- Gvelesiani, R. (2012). Economic Policy. Tbilisi: Universali Publishing House.
- Kharaishvili, E. (2011). Problems of Competition and Competitiveness in Georgia's Agri-Food Sector. Tbilisi: Universali Publishing House.
- Erkomaishvili, G. (2010). Economic Policy Determining National Competitiveness. Collection of Scientific Papers. Tbilisi.
- Veshapidze, S., Otinashvili, R., Gvarutsidze, A., Abuselidze, G., & Zoidze, G. (2022). Modern technologies to overcome the challenges of globalization. Entrepreneurship, 10(2), 22-32.
- Veshapidze, S., Kereselidze, L., & Tsirdava, N. (2024). Decarbonization of energy and challenges of sustainable development of Georgia.
- Hasidi, J. (2017). Introduction to Entrepreneurship, Parts I-II (Theoretical Foundations).
- Koguashvili, P., Zibzibadze, G. (2010). Agricultural Economics. Tbilisi: Ivane Javakhishvili Tbilisi State University.
- Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia. (2023). Annual Report. <https://mepa.gov.ge/Ge/Reports?page=1&pageSize=9>

10. Archvadze, I., Mekvabishvili, E. (2010). Current State of Agriculture in Georgia and Development Prospects. "Economics and Business", No. 6.

11. Agriculture and Rural Development Strategy 2021–2027: Action Plan for 2024–2027.

12. Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia. (2019). Agriculture and Rural Development Strategy of Georgia 2021–2027. <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/20395>

13. Report on Results Achieved by Extended Producer Responsibility Organizations. (2023).

14. Monitoring Report on the Implementation of the 2023 Action Plan of the Agriculture and Rural Development Strategy 2021–2027.

15. Monitoring Report on the Implementation of the 2022 Action Plan of the Agriculture and Rural Development Strategy 2021–2027. <https://mepa.gov.ge/Ge/Reports?page=2&pageSize=9>

16. Monitoring Report on the Implementation of the 2021 Action Plan of the Agriculture and Rural Development Strategy 2021–2027. <https://mepa.gov.ge/Ge/Reports?page=2&pageSize=9>

17. Monitoring Report on the Implementation of the 2020 Action Plan of the Agricultural Development Strategy 2015–2020. <https://mepa.gov.ge/Ge/Reports?page=3&pageSize=9>

18. Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. (2021). Small and Medium Enterprise Development Strategy of Georgia 2021–2025. http://www.economy.ge/uploads/files/2017/ek_politika/sme_strategy/sme_development_strategy_2021_2025_.pdf

19. Georgia's Innovation and Technology Agency. (2021). <https://grants.gov.ge> (Last accessed: 22.12.2021)

20. Faltn, G. (2015). The Mind Beats Capital: A Completely Different Way of Starting Entrepreneurship. Entrepreneurship for Everyone: Smart, Economical, Simple. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press. Tbilisi.

21. Monitoring Report on the Implementation of the Rural Development Strategy 2017–2020 Action Plan (2020). <https://mepa.gov.ge/Ge/Reports?page=4&pageSize=9>

22. Hasidi, J., Komselsi, A., Papaliou, I., Psilaki, M., Gvelesiani, R., Mekvabishvili, E., Gagnidze, I., Lekashvili, E., Natsvaladze, M. (2011). Theoretical Foundations of Entrepreneurship (Supplementary Textbook), Part III. Tbilisi State University Press. Tbilisi.

23. Hamilton, A. (1791, December 5). Report on the Subject of Manufactures.: <https://founders.archives.gov/documents/Hamilton/01-10-02-0001-0007>

24. Agriculture and Rural Development Strategy of Georgia 2021–2027. <https://eu4georgia.eu/wp-content/uploads/Agriculture-and-Rural-Development-Strategy-of-Georgia-2021%E2%80%932027.pdf>

25. Regional Development Programme of Georgia 2018–2021. https://www.mrdi.gov.ge/files/1/2018_2021_regional_development_programme_of_georgia_unofficial_translation.pdf

26. Regional Problems of Accelerating Economic Development Rates in the Context of Globalization (Georgian Case Study). <https://www.researchgate.net/publication/315646492>

27. Georgia's Agricultural Sector: Analyzing Indicators and Challenges. <https://gnomonwise.org/en/publications/review/119>

28. Problems of Youth Employment in the Agricultural Sector of Georgia and Causes of Migration. <https://www.researchgate.net/publication/321747012>

29. Government of Georgia. (2021). Program for 2021–2024: Towards Building a European State. https://www.gov.ge/files/41_79014_435561_gov-program.PDF

30. Soken-Huberty, E. (2019). 10 Reasons Why Agriculture Is Important. <https://theimportantsite.com/10-reasons-why-agriculture-is-important/>

31. Luoni, S. Food Hubs and Rebuilding the Missing Middle Market Structure in Agriculture: The Social Role in Supply Chain Development. <https://www.usda.gov/media/blog/2011/11/14/reflection-state-agriculture-and-future>

32. Lehner, P. H., Rosenberg, N. A. Farming for Our Future: The Science, Law, and Policy of Climate-Neutral Agriculture. <https://www.eli.org/eli-press-books/farming-our-future-science-law-and-policy-climate-neutral-agriculture>.

აგრარული სფეროს განვითარების რეგიონული პრობლემები და მისი დაძლევის ეკონომიკური პოლიტიკა

ანი ოთარაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის

სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის

ეკონომიკის დოქტორანტი

ელ. ფოსტა: ani.otarashvili@tsu.ge

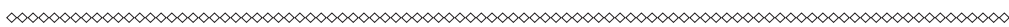
აბსტრაქტი

კვლევის მიზანი: კვლევის მიზანია აგრარული სფეროს განვითარების წინაშე არსებული ძირითადი რეგიონული პრობლემების იდენტიფიცირება და მათი დაძლევისათვის მიმართული ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების ანალიზი. კვლევა ფოკუსირებულია იმ სტრუქტურულ, ინსტიტუციურ და ფინანსურ ბარიერებზე, რომლებიც ზღუდავს აგრარული სექტორის პროდუქტიულობას, კონკურენტუნარიანობასა და მდგრად განვითარებას სხვადასხვა რეგიონში.

მეთოდოლოგიური მიდგომა: კვლევაში გამოყენებულია ხარისხობრივი და რაოდენობრივი კვლევის მიდგომების კომბინაცია, მათ შორის რეგიონთაშორისი შედარებითი ანალიზი, პოლიტიკის დოკუმენტების მიმოხილვა და აგრარული წარმოების, ინვესტიციებისა და სოფლის განვითარების სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი. ეკონომიკური პოლიტიკის ეფექტიანობის შეფასებისთვის გამოყენებულია ზოგადსამეცნიერო მეთოდები: ანალიზი, სინთეზი და ინდუქცია.

ძირითადი შედეგები და პრაქტიკული მნიშვნელობა: კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ რეგიონთაშორისი უთანასწორობა, ფინანსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა, არასაკმარისი ინფრასტრუქტურა და თანამედროვე ტექნოლოგიების დაბალი დანერგვის დონე აგრარული განვითარების მთავარ შემაფერხებელ ფაქტორებს წარმოადგენს. კვლევა ადასტურებს, რომ მიზნობრივი ეკონომიკური პოლიტიკა, მათ შორის რეგიონული საინვესტიციო ნახალისება, მცირე და საშუალო მეურნეობების მხარდაჭერა და ინოვაციებისა და ბაზრებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება, მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს აგრარული სექტორის განვითარებას და რეგიონული დისბალანსის შემცირებას. კვლევის შედეგები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პოლიტიკის შემუშავებლების, მკვლევარებისა და აგრარული და რეგიონული განვითარების პროცესში ჩართული მხარეების მიერ.

საკვანძო სიტყვები: აგრარული განვითარება, რეგიონული დისბალანსი, ეკონომიკური პოლიტიკა, სოფლის განვითარება, საინვესტიციო ნახალისება.

შესავალი

აგრარული სფერო ისტორიულად და ეკონომიკურად ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს სექტორს წარმოადგენს ეროვნული ეკონომიკის სტრუქტურაში, განსაკუთრებით განვითარებადი ქვეყნებისთვის. იგი არა მხოლოდ მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფის ძირითად წყაროს წარმოადგენს, არამედ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს დასაქმების, რეგიონული განვითარების, სოციალური სტაბილურობისა და ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში. აგრარული სექტორის ეფექტიანი განვითარება პირდაპირ კავშირშია ქვეყნის მდგრად ეკონომიკურ ზრდასთან, სიღარიბის შემცირებასთან და რეგიონთა-

შორისი უთანასწორობის დაძლევისასთან.

თანამედროვე პირობებში აგრარული განვითარების პროცესები ხასიათდება მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ცვლილებებით, რაც განპირობებულია გლობალიზაციით, კლიმატის ცვლილებით, ტექნოლოგიური პროგრესითა და საერთაშორისო ბაზრების მზარდი კონკურენციით. აღნიშნული ფაქტორები განსაკუთრებულ გამოწვევებს უქმნის რეგიონებს, სადაც აგრარული წარმოება კვლავაც რჩება ეკონომიკური აქტივობის მთავარ წყაროდ. რეგიონულ დონეზე აგრარული განვითარების განსხვავებული ტემპები და შესაძლებლობები ქმნის ეკონომიკურ დისბალანსს, რაც ხშირად იწვევს მოსახლეობის მიგრაციას, სოფლის ტერიტორიის დაც-

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

ლას და სოციალური პრობლემების გამწვავებას. რეგიონული პრობლემები აგრარულ სფეროში მრავალმხრივ ხასიათს ატარებს და მოიცავს როგორც ეკონომიკურ, ასევე სოციალურ და ინსტიტუციურ ასპექტებს. მათ შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ფინანსურ რესურსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა, არასაკმარისი ინფრასტრუქტურა, თანამედროვე ტექნოლოგიების დაბალი დანერგვის დონე, მიწის რესურსების არაეფექტიანი გამოყენება და აგრარული განათლებისა და კონსულტაციის სისტემის სისუსტე. აღნიშნული პრობლემები მნიშვნელოვნად ზღუდავს აგრარული წარმოების პროდუქტიულობასა და კონკურენტუნარიანობას რეგიონულ და საერთაშორისო ბაზრებზე.

ამავე დროს, სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა გადამწყვეტ როლს ასრულებს აგრარული სექტორის განვითარების მიმართულების განსაზღვრასა და რეგიონული პრობლემების დაძლევაში. ეფექტიანი ეკონომიკური პოლიტიკა უნდა ეფუძნებოდეს რეგიონების სპეციფიკის გათვალისწინებას, ადგილობრივი რესურსების ოპტიმალურ გამოყენებასა და აგრარული მწარმოებლების სტიმულირებას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიზნობრივი სახელმწიფო პროგრამები, საინვესტიციო წახალისების მექანიზმები, სუბსიდირების პოლიტიკა და აგრარული ინფრასტრუქტურის განვითარება, რომლებიც ხელს უწყობს რეგიონებში ეკონომიკური აქტივობის ზრდას.

აღნიშნული თემის აქტუალობა განპირობებულია იმით, რომ აგრარული სფეროს განვითარების რეგიონული პრობლემების გადაუჭრელობა აფერხებს არა მხოლოდ სექტორის, არამედ მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას. შესაბამისად, აუცილებელია არსებული გამოწვევების კომპლექსური ანალიზი და ისეთი ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტების შეფასება, რომლებიც რეალურად უზრუნველყოფს აგრარული სექტორის მდგრად განვითარებასა და რეგიონთაშორისი დისბალანსის შემცირებას.

წინამდებარე სტატიის მიზანია აგრარული სფეროს განვითარების რეგიონული პრობლემების მეცნიერული ანალიზი და მათი დაძლევისათვის მიმართული ეკონომიკური პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების განხილვა. კვლევა ემსახურება იმ ფაქტორების გამოვლენას, რომლებიც განსაზღვრავს აგრარული განვითარების განსხვავებულ დონეს რეგიონებში, და იმ პოლიტიკის ღონისძიებების შეფასებას, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აღნიშნული პრობლემების ეფექტიანი გადაწყვეტისთვის.

სოფლის მეურნეობის სტატისტიკური მონაცემები: სსვადანსსვა ქვეყნის მაგალითად

სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს ეკონომიკის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან სექტორს, რომელიც პირდაპირ უკავშირდება არა მხოლოდ საკვების წარმოებას, არამედ ქვეყნის ეკონომიკურ მდგრადობას, დასაქმებასა და გარემოს დაცვას. ქვეყნის განვითარების დონე ხშირად აისახება აგრარული სექტორის განვითარებაში, მისი მოცულობაში, ეფექტურობაში და გლობალურ ბაზრებზე მონაწილეობაში.

გლობალური სტატისტიკური მონაცემები აჩვენებს, რომ სოფლის მეურნეობის წილი ეროვნული პროდუქტის ფორმირებაში მნიშვნელოვნად განსხვავდება განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებს შორის. მაგალითად, **აშშ-ში**, რომელიც მიეკუთვნება განვითარებულ ქვეყნებს, სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში დაახლოებით 1.0%-ს შეადგენს (USDA, 2023), თუმცა სოფლის მეურნეობა მნიშვნელოვნად ძლიერი სარგებლის მომცემი ინდუსტრიაა, რადგან ეს სექტორი უზრუნველყოფს ქვეყნის საკვები პროდუქტებით თვითმყოფადობას, ექსპორტს და ათასობით სამუშაო ადგილს. 2023 წლის მონაცემებით, აშშ-ში სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია დაახლოებით 2 მილიონი ადამიანი, მაშინ როცა ჯამური დასაქმების საერთო რაოდენობის დაახლოებით 1.2% შეადგენს.

საფრანგეთი წარმოადგენს კლასიკურ მაგალითს, სადაც სოფლის მეურნეობა არა მხოლოდ საკვების წარმოებას უზრუნველყოფს, არამედ ქვეყნის კულტურულ და რეგიონალურ იდენტობასაც განსაზღვრავს. საფრანგეთში სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში დაახლოებით 1.5%-ს აღწევს, თუმცა სამუშაო ადგილების თვალსაზრისით სოფლის მეურნეობა ქვეყნის დასაქმებულთა 3.5%-ს უზრუნველყოფს. ქვეყნის დასავლეთ ნაწილში მაღალი მოსავლიანობის მქონე ზონებში ძირითადად წარმოების სფეროა ხილი, ბოსტნეული და მარცვლეული, ხოლო სამხრეთში, სადაც კლიმატი უფრო მშრალია, მთავარი კულტურებია ღვინო და ზეთისხილი.

ჩინეთი წარმოადგენს განვითარებად ქვეყნებს, სადაც სოფლის მეურნეობა ჯერ კიდევ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ქვეყნის ეკონომიკაში. ჩინეთში სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში 2023 წლის მონაცემებით დაახლოებით 7%-ს შეადგენს, თუმცა დასაქმების თვალსაზრისით ამ სექტორში მუშაობს 25 მილიონზე მეტი ადამიანი, რაც ქვეყნის დასაქმებულთა დაახლოებით 18%-ს წარმოადგენს (FAO, 2023). ჩინეთის მაგალითი აჩვენებს, რომ განვითარების მაღალი დონის ინდუსტრიული სექტორების მიუხედავად, სოფლის მეურნეობა

კვლავ მნიშვნელოვან სოციალურ და ეკონომიკურ როლს თამაშობს. განსაკუთრებული ყურადღება აქვთ მიმართულია მარცვლეული კულტურების წარმოებაზე, განსაკუთრებით სიმინდზე და ბრინჯზე, რომელიც ქვეყნის საკვების უსაფრთხოებისათვის მნიშვნელოვანია.

საქართველო, როგორც პატარა ეკონომიკური და აგრარული ქვეყანა, მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია სოფლის მეურნეობაზე. 2023 წლის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში დაახლოებით 8%-ს შეადგენს, ხოლო დასაქმებულთა რაოდენობის მიხედვით, სოფლის მოსახლეობის დაახლოებით 40% ამ სექტორში მუშაობს (Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia, 2023). ქვეყანაში წარმოება ფოკუსირებულია სხვადასხვა კულტურაზე: მარცვლეული, ბოსტნეული, ხილი, ღვინო და რძის პროდუქტები. შიდა ქართლის, კახეთისა და იმერეთის რეგიონები ყველაზე აქტიურ რეგიონებად ითვლებიან, როგორც წარმოების, ასევე ბაზრის განვითარების თვალსაზრისით.

სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითები აჩვენებს აგროსექტორის ეფექტურობის სხვადასხვა მაჩვენებელს:

- **მშპ-ს წილი სოფლის მეურნეობაში:** აშშ 1%, საფრანგეთი 1.5%, ჩინეთი 7%, საქართველო 8%.
- **სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა პროცენტი:** აშშ 1.2%, საფრანგეთი 3.5%, ჩინეთი 18%, საქართველო 40%.
- **მნიშვნელოვანი კულტურები:** აშშ – მარცვლეული, ბოსტნეული, ხილი; საფრანგეთი – ხილი, ბოსტნეული, ღვინო; ჩინეთი – ბრინჯი, სიმინდი, ბოსტნეული; საქართველო – მარცვლეული, ბოსტნეული, ხილი, ღვინო, რძის პროდუქტები.

მსგავსი მონაცემები მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის განსაზღვრაში. განვითარებულ ქვეყნებში სოფლის მეურნეობა ძირითადად მაღალი ტექნოლოგიების დანერგვის, ავტომატიზაციისა და ხარისხის მართვის საფუძველზე ფუნქციონირებს. მაგალითად, აშშ-ში ფერმები იყენებენ მაღალი ეფექტურობის სარწყავ სისტემებს, დროგონის მართვის ტექნოლოგიებს და მინათმომქმედების მდგრადი პრაქტიკას. საფრანგეთში დიდი ყურადღება ეთმობა ორგანული წარმოების სტანდარტების დაცვას, რაც საშუალებას აძლევს ქვეყანას მაღალი ხარისხის პროდუქტი ექსპორტზე გავიდეს.

შემდეგ, განვითარებად ქვეყნებში, როგორცაა საქართველო და ჩინეთი, პრობლემებს წარმოადგენს ინფრასტრუქტურის არასაკმარისი განვითარება, მოსავლიანობის არასტაბილურობა და კლიმატური რისკები. საქართველოში განსაკუთრებით პრობლემურია სარწყავი სისტემების არასაკმარისი განვითარების დონე, რაც ზამთრისა და ზაფხუ-

ლის წვიმიანობის არათანაბარი განაწილების გამო ახდენს მოსავლიანობის ცვლილებას. მაგალითად, შიდა ქართლის რეგიონში, კასპის მუნიციპალიტეტში ბოსტნეულის მოსავლიანობა საშუალოდ 3–5 ტონას შეადგენს ჰექტარზე, ხოლო ქარელის მუნიციპალიტეტში ხილის და ბოსტნეულის მოსავლიანობა 4–6 ტონას აღწევს ჰექტარზე (Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia, 2023; Luoni, 2011). სტატისტიკური ანალიზი აჩვენებს, რომ განვითარებულ ქვეყნებში სოფლის მეურნეობა ძირითადად ტექნოლოგიურად მონინავა, თუმცა მშპ-ში წილი მცირეა, ხოლო დასაქმების მაჩვენებელი დაბალია. განვითარებად ქვეყნებში სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში უფრო მაღალია და დასაქმებულთა რაოდენობა დიდია, რაც აისახება ეკონომიკურ სტაბილურობაზე და სოციალური პრობლემების შემცირებაზე. საქართველოს მაგალითი აჩვენებს, რომ აგროსექტორს აქვს დიდი პოტენციალი, თუმცა საჭიროა ტექნოლოგიური მოდერნიზაცია, სარწყავი სისტემების გაუმჯობესება და ფერმერთა მხარდაჭერა, რათა გაიზარდოს მოსავლიანობა და პროდუქტის ხარისხი.

სტატისტიკური მონაცემები სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითზე აჩვენებს აგრარული პოლიტიკის მნიშვნელობას ეკონომიკის მდგრადობაში, აგროსექტორის განვითარებაში და გლობალურ კონკურენციაში ქვეყნის პოზიციების განსაზღვრაში (USDA, 2023; FAO, 2023; Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia, 2023; Luoni, 2011).

სახელმწიფო რეგულირებისა და მხარდაჭერის მნიშვნელობა აგრარული სექტორის პროდუქციის გადამწმენდაში

საქართველოს აგრარული სექტორი, მიუხედავად იმისა, რომ წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკის მნიშვნელოვან ნაწილს, მრავალი გამოწვევის წინაშეა. რეგიონული დიფერენციაცია, ინფრასტრუქტურული პრობლემები, კლიმატური ცვლილებები, საკადასტრო დეფიციტები, ფერმერთა ტექნიკური შესაძლებლობების სიმცირე და ფინანსური რესურსების ნაკლებობა წარმოადგენს ძირითად დაბრკოლებებს, რომლებიც უშუალოდ გავლენას ახდენენ სექტორის ეფექტურობაზე. აგრარული პროდუქციის წარმოების ინდიკატორები აჩვენებს, რომ სხვადასხვა რეგიონში მოსავლიანობა საკმაოდ სხვადასხვაგვარია. მაგალითად, შიდა ქართლსა და ქვემო ქართლში ხორბლის საშუალო მოსავლიანობა ერთ ჰექტარზე 2,5–3,5 ტონა აღწევს, მაშინ როცა სამცხე-ჯავახეთში იგივე კულტურა 1,8–2,2 ტონას იძლევა (Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia, 2023).

ფერმერთა ფინანსური მდგომარეობა ასევე

მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს. მცირე და საშუალო ფერმერები ხშირად არ ფლობენ საკმარის კაპიტალს თანამედროვე ტექნოლოგიების შესაძენად, სათბურების ან სარწყავი სისტემების მოსაწყობად, რაც პირდაპირ აისახება მოსავლიანობაზე და პროდუქციის ხარისხზე. სუბსიდიების გარეშე, მცირე ფერმერთა პროდუქტიულობა მნიშვნელოვნად დაბალია, რაც ზრდის რეგიონულ ეკონომიკურ უთანასწორობას (Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, 2021).

კლიმატური ფაქტორებიც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს. საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში მოსალოდნელი მოსავალი დიდწილად დამოკიდებულია ნალექისა და ტემპერატურის სიზუსტეზე. საშინაო მონაცემებით, წელიწადში საშუალოდ 10-15% მოსავლიანობა კლიმატური ექსტრემუმების გამო იკარგება. შიდა ქართლში, კერძოდ კასპის და გორის მუნიციპალიტეტებში, ხშირი გვალვები და ნალექების არასტაბილურობა იწვევს ხორბლის, ბოსტნეულის და პარკოსნაირი კულტურების მნიშვნელოვან დანაკარგებს (Agriculture and Rural Development Strategy of Georgia 2021-2027).

გარდა ამისა, ფერმერთა ტექნიკური და საგანმანათლებლო მხარდაჭერის ნაკლებობაც აშკარაა. მცირე და საშუალო მენარმეები ხშირად არ ფლობენ ინფორმაციას თანამედროვე მენეჯმენტისა და ორგანული წარმოების ტექნოლოგიების შესახებ. 2023 წლის მონაცემებით, საქართველოში მხოლოდ 5 000-6 000 ფერმერს ჰქონდა წვდომა სახელმწიფო საგანმანათლებლო პროგრამებზე, რაც საერთო რაოდენობის მცირე ნაწილია (Luoni, 2011). შედეგად, წარმოების ხარისხი და მოსავლიანობა რჩება დაბალ დონეზე, რაც უქმნის პრობლემებს ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის თვალსაზრისით.

მნიშვნელოვანი გამოწვევაა აგრარული პროდუქციის რეალიზაცია და ბაზრის სტაბილურობა. მცირე ფერმერები ხშირად ვერ უზრუნველყოფენ წარმოებული პროდუქციის ექსპორტსა და გრძელვადიან მარკეტინგულ გეგმებს. არასტაბილური ფასები ბაზარზე ზრდის ფერმერთა ფინანსურ რისკს და რეგიონული ეკონომიკური განვითარების შეფერხებას იწვევს.

ეკონომიკური შეფასების მიხედვით, ძირითადი პრობლემები პირდაპირ აისახება ქვეყნის მთლიან ეკონომიკაზე. დაბალი მოსავლიანობა და არასტაბილური ფასი მნიშვნელოვნად ამცირებს სოფლის მეურნეობის ღირებულებას ეროვნული ეკონომიკის შიგნით. ექსპერტების შეფასებით, სახელმწიფო სუბსიდიების, ინვესტიციების და ინფრასტრუქტურის განვითარების გარეშე, საქართველოს აგრარული სექტორის ზრდა წლის ბოლოს მხოლოდ

1-2% იქნება, მაშინ როცა საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით, ეს მაჩვენებელი უნდა იყოს 4-5% (Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia, 2023; Luoni, 2011).

მიუხედავად არსებული პრობლემებისა, საქართველოს აგრარული სექტორი წარმოადგენს მნიშვნელოვან შესაძლებლობებს. ადგილობრივი პროდუქციის ხარისხი, მრავალფეროვანი კულტურები, სასოფლო-სამეურნეო მიწის რესურსების სიმრავლე და სახელმწიფოს თანდათანობით ზრდადი ჩართულობა ქმნის საფუძველს მდგრადი განვითარებისათვის. ეს მოითხოვს ერთიანი ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებას, რომელიც მოიცავს ფინანსურ სტიმულებს, ტექნოლოგიურ მოდერნიზაციას, ბაზრის სტაბილიზაციას და საგანმანათლებლო პროგრამების განვითარებას (FAO, 2023; Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, 2021).

სოფლის მეურნეობის ძირითად სექტორებში ეკონომიკური ეფექტურობის გაზრდის სტრატეგიები

საქართველოს აგრარული სექტორი მოიცავს მრავალრიცხოვან ქვესექტორებს, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესია მარცვლეული კულტურების, ბოსტნეული კულტურების, ხილის და მეძროხეობის წარმოება. თითოეული სექტორი სხვადასხვაგვარ გამოწვევებს აწყდება, თუმცა მათი საერთო პრობლემა არის დაბალი მოსავლიანობა, არასაკმარისი ინვესტიციები, ტექნოლოგიური ჩამორჩენა და ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის ნაკლებობა. ამ გამოწვევების ეფექტური გადაჭრა შესაძლებელი ხდება ეკონომიკური ეფექტურობის გაზრდის მიზანმიმართული სტრატეგიების დანერგვით.

მარცვლეულის სექტორში ეკონომიკური ეფექტურობის გაზრდის ერთ-ერთი ძირითადი გზა არის თანამედროვე აგროტექნოლოგიების დანერგვა. ეს მოიცავს მაღალი მოსავლიანობის ჯიშების გამოყენებას, სარწყავი სისტემების მოდერნიზაციას, ნიადაგის ხარისხის მონიტორინგსა და საკომბინაციო სამუშაოების ავტომატიზაციას. მაგალითისთვის, შიდა ქართლში, კერძოდ გორის და კასპის მუნიციპალიტეტებში, სარწყავი სისტემების დანერგვამ საშუალო მოსავლიანობა გაზარდა 2,8 ტონიდან 3,5 ტონამდე ერთ ჰექტარზე, რაც ფერმერთა შემოსავლის 15-20%-ით ზრდას უზრუნველყოფს (Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia, 2023).

ბოსტნეული კულტურების წარმოების ეფექტურობის ზრდა ასევე დაკავშირებულია სათბურების, თანამედროვე სასუქებისა და ორგანული დაცვის სისტემების გამოყენებასთან. ბოსტნეულის

სექტორში ინვესტიციების გაზრდა მცირე ფერმერებისთვის ფინანსური სუბსიდიებითა და იპოთეკური სესხებით ხდება. კასპისა და ხაშურის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებული სახელმწიფო მხარდაჭერის შედეგად, სათბურებში წარმოების მოცულობა გაიზარდა 20–25%, ხოლო პროდუქციის ხარისხი გაუმჯობესდა, რაც ბაზარზე კონკურენტუნარიანობას ზრდის (Luoni, 2011; FAO, 2023).

ხილის წარმოების სექტორში ეფექტურობის გაზრდის სტრატეგიები მოიცავს ჯიშების განახლებას, გვალვისგან დაცვის სისტემებს, აგრონომიული მეთოდების დახვეწასა და სანყობის ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაციას. მაგალითად, ქარელის რეგიონში სარწყავი სისტემების მოდერნიზაციამ საშუალო მოსავლიანობა ჰექტარზე 15–20%-ით გაზარდა, ხოლო ინვესტიციები სანყობის ინფრასტრუქტურაში ხელი შეუწყო ხილის ხანგრძლივი შენახვისა და ხარისხის შენარჩუნების შესაძლებლობას (Agriculture and Rural Development Strategy of Georgia 2021–2027).

მეძროხეობის სექტორში ეკონომიკური ეფექტურობის ზრდა დაკავშირებულია ფერმერთა ცოდნის ამაღლებასთან, ინოვაციური ტექნოლოგიების დანერგვასთან და საკვები ბაზარზე პირდაპირი წვდომის უზრუნველყოფასთან. სახელმწიფო უზრუნველყოფს საგანმანათლებლო პროგრამებს, ვეტერინარული სერვისების ხელმისაწვდომობას და სუბსიდიებს ცხოველთა შესყიდვაზე. გორის და კასპის მუნიციპალიტეტებში განხორციელებულმა პროგრამებმა საშუალო დონის ფერმერული სადგურებში ძროხის მოზრდილი უპირატესობა გამოიწვია, რაც შემოსავლის ზრდასა და შიდა ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის გაძლიერებას უწყობს ხელს (Luoni, 2011; Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, 2021).

ეკონომიკური ეფექტურობის გაზრდის სტრატეგიების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი არის ინოვაციური ტექნოლოგიების დანერგვა. ეს მოიცავს GPS მონიტორინგს, სენსორებს ნიადაგის მდგომარეობის გასაზომად, თანამედროვე სასუქების გამოყენებას, სარწყავი სისტემების ავტომატიზაციას და კლიმატური მონაცემების პროგნოზირების სისტემებს. ასეთი მიდგომა უზრუნველყოფს ფერმერებისთვის მოსავლიანობის მაქსიმიზაციას, რესურსების ეკონომიას და პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებას (Luoni, 2011; FAO, 2023).

საბოლოოდ, საქართველოს აგრარული სექტორის ეკონომიკური ეფექტურობის ზრდა მოითხოვს ერთიანი და სისტემური მიდგომის დანერგვას, რომელიც მოიცავს ინვესტიციებს, სახელმწიფო მხარდაჭერას, ინოვაციებს, ტექნოლოგიურ მოდერნიზაციას და ფერმერთა საგანმანათლებლო

პროგრამებს. ამ სტრატეგიების წარმატებით განხორციელება საშუალებას აძლევს საქართველოს აგრარულ სექტორს მიაღწიოს მდგრად განვითარებას, გაზარდოს პროდუქციის ხარისხი, სტაბილური ბაზრები შექმნას და კონკურენტუნარიანობა უზრუნველყოს როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო დონეზე.

დასკვნა

საქართველოს აგრარული სექტორი წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკის მნიშვნელოვან და სტრატეგიულ მიმართულებას, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს როგორც შიდა ბაზრის საკვები პროდუქტით უზრუნველყოფაში, ისე საერთაშორისო სავაჭრო აქტივობებში. სოფლის მეურნეობა, გარდა იმისა, რომ არის საყრდენი წყარო ბევრი ოჯახის შემოსავლისთვის, პირდაპირ უკავშირდება ქვეყნის ეკონომიკური სტაბილურობის, დასაქმების დონეს, რეგიონალური განვითარებასა და გრძელვადიან მდგრადობას. მიუხედავად სექტორის მნიშვნელოვანი როლისა, მისი განვითარების გზაზე მრავალი სირთულე არსებობს, რომლებიც უშუალო გავლენას ახდენენ მოსავლიანობაზე, პროდუქციის ხარისხსა და კონკურენტუნარიანობაზე.

დღეს საქართველოს აგრარული სექტორი ატარებს რეგიონულ დიფერენციაციას – სხვადასხვა რეგიონში განსხვავებული კლიმატური პირობები, ნიადაგის ხარისხი, წყლის რესურსების ხელმისაწვდომობა და ინფრასტრუქტურის დონე ინვესს არათანაბარ განვითარებას. გარდა ამისა, ტექნოლოგიური ზეგავლენის არასაკმარისი გამოყენება, თანამედროვე სათბურებისა და სასანყოფე ინფრასტრუქტურის ნაკლებობა, ფერმერთა პროფესიული მომზადების დეფიციტი, ფინანსური რესურსების სირთულეები და ბაზრის სტაბილურობის პრობლემები წარმოადგენენ მნიშვნელოვან დაბრკოლებებს, რომლებიც სერიოზულად ამცირებენ სექტორის ეფექტურობას და კონკურენტუნარიანობას.

საქართველოს აგრარული სექტორის წარმატება იქნება შესაძლებელი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო, კერძო სექტორი და ფერმერები ერთობლივად იმოქმედებენ, რაც უზრუნველყოფს როგორც ეკონომიკურ ზრდას, ასევე სოფლად დასაქმების სტაბილიზაციას, მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას და ქვეყნის რეგიონული განვითარების გაძლიერებას. სტატიამში შემუშავებული ანალიზი წარმოადგენს საფუძველს შემდგომი სიღრმისეული კვლევებისთვის, ინოვაციური სტრატეგიების დანერგვისთვის და ეფექტური სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებისთვის, რომელიც რეაგირებს როგორც შიდა გამოწვევებზე, ისე გლობალური ეკონომიკური ტენდენციებისადმი.